

Здалека і зблизька*).

(Критичні завваги і рефлексії).

(Продовження)

На овиді Апостольське Королівство, або може навіть Апостольське Цісарство Італії. Апостольський король Угорщини на вигнанні, католицький король Еспанії також на вигнанні... Мусоліні бажає здійснити панлатинські мрії фашизму у формі Апостольської Імперії. 11 лютого Мусоліні зложив візиту Св. Отцю, зложив поклін Представникові Сили Духа! Мабуть фашистівський диктатор зрозумів, що великі держави і нації творяться двома споконвічними шляхами: шляхом Церкви і шляхом меча! Всі великі західні імперії вирости наче в духовому захисті, в тіни Римського Дуба!

Кажуть, що третє цісарство це одна із мрій А. Гітлера. Але на чому ж буде третє цісарство націоналізм Гітлера? На расовій чистоті, ненависти і диктатурі. Замало! Рішуче замало! Що таке чиста кров? Всі ж великі нації мішаної крові! Що таке германське плем'я без вищих релігійних і державних ідей? За віщо його любити? За кров?

Гітлер ворог більшовизму. Але хіба ж можна побороти організовану силу Зла... культом Водана, примітивним націоналістичним поганством?!

„Тоді, коли націоналізм мав на увазі не так самого себе, як радше інтереси релігії, аристократії, монархії і т. д. — тоді то він сам собою був творчий і для націй. І цілі нації і поодинокі одиниці ставали в той час щораз різнородніші, сильніші та оригінальніші. Тепер, коли націоналізм бажає визволитися, згуртувати людей не в ім'я різнородних, але внутрішню зв'язаних інтересів релігії, монархії і наділених привілеями станів, а в ім'я єдності і свободи самого племені, вислід всюди більше або менше однородно демократичний. Всі нації і всі люди стають щораз більше подібні і наслідком цього щораз бідніші духом“.

Скільки правди у тих словах великого російського мислителя К. Леонтієва!

Революційні еспанські кортези винесли постанову про виселення чину О. О. Ісусовців (Єзуїтів). Кажуть, що еспанська революція — дитина міжнародної фінансієри — нафтових концернів. Міжнародна фінансієра і ворожа Католицькій Церкві масонерія недалеко від себе. Очевидно прогнати короля замало! Треба прогнати Єзуїтів! І прогнано 4 тисячі католицьких священників без ніякого суду, без змоги боронити себе. Серед прогнаних багато визначних педагогів, славних істориків, астрономів, письменників. Львина частина еспанської культури — це надбання Ісусовців. А світова преса мовчить! Це тільки в справі

*) Просимо справити такі похибки в попередньому числі: стр. 137 — 13 згр. — концерни — м. б. концерти; 5 згр. — стоптаний — м. б. спонтанний; 21 зн. — 1919 — м. б. 1918; 11 зн. — Гельман — м. б. Тельман.

двох анархістів Сако і Ванцеті — вона дерла на собі „гуманітарні“ ризи. Ніхто, ніякий „Союз оборони прав людини“ не за-протестував проти цього насильства!

Нині прогнання Ісусовців, вчора переслідування Церкви в Мексику. Невже світова преса заступилася за мексиканських католиків, неville вона не промовчувала тих жахливих подій?! Таж американська буржуазна преса представляла ті події як „оборону перед католицьким фанатизмом“ і як „боротьбу зі забобомом“! Американські газети прославляли жорстокого „диктатора“ Калеса за те, що він відкинув „нужденний льокальний патріотизм“, що він став на службу панамериканізму (кліки ам. мільярдерів!). Вона зазначувала, що панамериканізм тільки тоді можливий, коли між З. Д. А. і Мексиком буде єдність у справах релігійних і матеріальних і тому з вдячністю признавала, що Калес „вже зломив цю головну перешкоду — римський католицизм“!¹⁾

Католицизм культуру нищить — кричать ліберали всіх відтінків. Ось в Іспанії зруйнував таку високу, таку гарну арабську культуру! Брехня! Брехня, яку цілковито розбив католицький письменник Л. Бертран, член французької Академії в „Revue Des Deux Mondes“²⁾. Бертран доказує, що арабська культура в Іспанії — це культура еспанська, культура оперта на грецько-римських зразках. Арабів в Іспанії було обмаль, навіть каліфи в Кордові були еспанського роду. В більшості це були мозараби — еспанці, які прийняли іслам. Там де не було еспанців та їх грецько-римської культури, де був чистий іслам (нпр. краї Північ. Африки!), там не було і нема ніякої оригінальної арабської культури! Найбільший культурний розцвіт Іспанії приходить на часи після звоювання арабів і прогнання маврів! Католицизм був чинником росту, а не занепаду еспанської культури!

У більшовиків — нова „пятилетка“! Які висліди останньої „пятилетки“? Знищення самостійного селянства і збільшення пролетарської маси, прикованої до молоха індустрії! У нас дехто думає: ціль „пятилетки“ — вдоволити „маси“, дати „добре їсти“ „масам“. Ні! Ціль „пятилетки“ — створити „колективну людину“, перемінити все так, щоби „рідна мати не пізнала“! „Пятилетка“ — це „віра, пятилетка“ — це містицизм раціоналізму! Горе тим, що мали би сміливість не вірити в „рай“, який несе „пятилетка“!

Не вірите? Ось приклад: Є на Україні один письменник, Хвильовий. Він у своїй повісті „Вальдшнепи“ таке написав:

„Заходило сонце. Воно горіло величаво наче полум'я. його проміння потапало у вечірних водах тайтарського озера. Озеро серед степу видавалося таке тихе, таке самотнє, як сирота і таке безпомічне, як розлука. Пахучий подих ішов від південних трав. Подих острий, подих, що безпокоїть. Здавалося, що то запахом несе від якогось фантастичного краю, краю, що зупинився над проваллям і задумався глибоко“.

Ви знаєте, що це мало не контрреволюція?! Що? Де? В чім? Ви не знаєте? Таж тепер третій, рішачий рік „пятилетки“! Все

¹⁾ А. Bessières, „Le Calvaire du Mexique“, „La vie intellectuelle“, 1929. IV.

²⁾ „L'Espagne Musulmane“ диви цит. час. з 15.І. 1932.

гремить і тріщить від напруженої праці пролетаріату! Всюди фабрики, величезні фабрики! Промисл, промисл!! А тут така бидляка випикує, що все довкола було „тихе“ і „спокійне“, що „фантастичний краз зупинився над провалля..!“ А тут „острий запах, що безпокоїть“, а тут „самітність“ і „безпомічність“! І така бидляка це пише „в третьому, рішаючому році „пятілетки“(!)“.

Щож це? Фанатизм, дикий фанатизм! А в нас? В нас в деяких газетах, що борються з більшовизмом зустрічаємо такий розбруючий „об'єктивізм“:

„Не будемо перечити, що у величезній державі, яка простягається від Білого моря аж до Тихого океану, є багато змін і не все на гірше(!) як це думає дехто поза межами С. С. С. Р. Передусім національна(!) революція принесла чимало корисних(!) змін під більшовицькою диктатурою“²⁾.

І пощо тут виступати проти Студинського і Крушельницького! Таж вони хвалять „гарну державу“ де „є багато змін і не все на гірше“ і де „передусім національна революція принесла чимало корисних змін під більшовицькою диктатурою“! А це що? Знидлий інстинкт самозбереження!

Помер Бріан. Сторінки ліберально-демократичної преси жалібно злопотіли наче від сильного вітру. Бріан? Так, Бріан! Той цинік, що про Жанну Дарк казав, здвигаючи раменами: „І навіщо вона так мучилася, щоби прогнати тих англійців“? Той сам! Той шовініст, що думав: „Англійці за сто літ і так були би французами. На що їх було проганяти“? Той сам шовініст, для якого Франція — найсильніша! Це той, що його в молодості карний суд покарав за публичне згіршення, за чин незгідний з добрими обычаями? Той сам! Це той адвокат, що боронив на суді редактора, що надрукував національний французький прапор, застромлений в купу гною? Той сам! Це той, що його „родинним гніздом“ був „треторядний готель“? Той сам! Це той, що молодість провів в брудних каварнях? Той сам! Це той, що тумана пускав на робітничих вічах? Той сам! Це той, що ломив вірність партійним товаришам, коли була нагода стати міністром? Це той лівий соціаліст, що в молодих літах проповідував: „Мусимо покинути частинні страйки і за допомогою генерального страйку враз заатакувати державу, бо, щоб знищити буржуазію, треба знищити державу“³⁾. Це той ліберал, що провів закон про розділення Церкви від держави? Той сам! Він був ідейний, кермувався принципами? Ніколи! Щож він таке? Мистець в інтриганстві. Типовий дилетант. Ніколи не стидався своєї ігноранції, ніколи не ставав на котурни! Його зовнішній вигляд: товстий карк з кудлами мідяного відтінка, лице з нехлюйними вусами. Щось наче велика вош. Великі, сині очі, лагідні і дуже сильні. Щось наче лев.⁴⁾ Що можна сказати на його оправдання? По своєму любив Францію. Свою долю звязав з її долею. В часі війни провів дуже корисну для Антанти офензиву в Сальоніках. Перенявся глибоко

1) St. Mackiewicz: „Myśl w obcęgach“, 28.

2) „Діло“, ч. 49, „Національна політика більшовиків“. О. К.

3) В. Липинський: „Листи“.., 145. 4) Диви „Słowo“ ч. 61.

журбою за Францію. Вмираючи повторяв: Бульонь, Верден, Салльоніки. Гарна смерть пацифіста, що вмирав з образом великої війни!

Бріан — дійсний творець Паневропи, апостол європейської солідарности! Ні! Як ні? Газети пишуть! Великим апостолом європейської солідарности в другій половині XIX ст. був останній цісар французів — Наполеон III. Він відчував небезпеку для Європи з боку російського Сходу і Америки — U. S. A. Що таке Європа, що таке європейська духовна єдність? Європа — це індивідуалізм, це культ духа, цієї найвищої цінности людини. Варварство суне з двох боків: з більшовицького Сходу і з буржуазної Америки! І тут і там людина стає тільки засобом, знаряддям продукції! Наполеон III. ішов у відношенні до Росії шляхом Наполеона I.: На жаль проти волі Англії, без союзників не здійснив своїх плянів. Проти U. S. A. він підпирає Мексиканську Імперію. Він мріє про латинську імперію. Він передбачував побідний похід Америки, похід доляра!⁷⁾

Французькі політики і французькі газети не перестають говорити про наддунайську федерацію. Якжеж гаряче жаліють нині французи, що приложили руку до знищення австро-угорської монархії: Ось французька книжка: „Charles I-er Empereur d'Autriche, Roi de Hongrie“. Її автор Ж. Труд так пише в одному місці:

„Хіба ж детронізація і прогнання мадярського короля більше послужило справі миру, ніж як би він був стояв на чолі відновленої і скріпленої держави? Але цісар і король Карло I. поважний і практикуючий християнин і католик був в механізмі модерних урядів і модерної дипломатії — сувереном інших часів. „Поступова“ Європа не могла стерпіти в своєму серці католицької і тому „назадницької“ монархії. Тому мусів зчезнути цісар Карло... Ми люди 1930 р. слухаємо з напруженням і тривогою глухого гоготу громів, що іде зі Сходу, де твір мирових договорів переживає найтяжчі небезпеки, що безупину ростуть і більшають. Покоління 1950 р. буде ставити собі запит зі страхом і обуренням, кому були послужні творці миру, коли вони проганяли монарха, що був би захистом проти хвилі замішань і анархії“.

Обговорюючи названу книжку „Revue Catholique des idées et de faits“⁸⁾, висловлюється так:

Знищення австро-угорської монархії, яка була би найкращою опорою проти більшовизму — це велика помилка короткозорої Антанти. Антанта могла рятувати булучність держави Габсбургів. Це була би найрозумніша політика з її боку. Але вона відкинула всі заходи Карла для заключення миру, а пізніше перебила його реставраційним пляном. Послух якимсь таємним гаслам і упередженням до католицької держави відіграли тут велику ролю. „Карло вмер в біді і забуттю як жертва свого обовязку. його побожна смерть — це корона його життя, перенятого в цілості шляхотністю і достоїнством“.

Карло I. бажав миру, миру чесного і можливого до прийняття. Люди засліплені ідеєю побідного миру обвинувачували Карла в зраді Німеччини! Кн. Сикст. Бурбон-Парма, що посередничав в переговорах між Карлом і Францією виразно вказує на

⁷⁾ М. Zdziechowski: Napoleon III., XII.,-XV., 33, 77.

⁸⁾ З 15.І. 1932.

сторінках „Revue de Paris“, що Карло відкинув рішуче французький проєкт сепаратного миру, миру, що був би ударом в спину союзника Австрії — Німеччини! Легенда про „зраду“, якою національна нім. преса паплюжила пам'ять мученика з Мадейри — це ніщо іншого, як тільки систематично намотувана брехня! Так пишуть „Münchener Neusten Nachrichten“ в зв'язку зі статтями кн. Сикста¹⁾.

Література про Карла I. росте! Ось „Deutschland als Verbündeter“ Карла Веркмана. Її завдання: „оборона чести цісаря Карла — одної з найблагородніших і ще до нині найбільш обкиданих наклепами постатей великої війни“²⁾.

При виборах президента в Німеччині Гінденбург одержав 18 мільонів голосів.

„Гінденбург репрезентує стару монархію. Якраз і Вільгельм II. і його батько Фридрих та інші монархи в Німеччині — ніколи не йшли з крайне правими. Голосування республіканців на Гінденбурга, на цього офіцера, на монархіста по переконанням, по характері, по способам і методам діяльності — це велика позагробова перемога монархії. Серед партійного хаосу республіка сховалася під монархічні принципи як під парасоль. На Гінденбурга голосували республіканці, бо республіканські партії не поставили свого кандидата. І на Гінденбурга голосували монархісти, бо до їх способу думання та до їх уяви фельдмаршал краще підходить ніж авантюристичні *Offierstele vertreter*“³⁾.

Республіканська Німеччина — це вчора. Монархічна Німеччина — це нині і завтра! Це стихійна перемога монархізму. Німецька молодь — це гарячі монархічні почування! Німеччина — це край скривавлених і спалених монархічних прапорів. Німеччина шанує монархічні прапори!

Як в цілому світі, так і в Німеччині іде нині боротьба між законом землі і законом капіталу, між республіканським централізмом і федералістичним монархізмом. Незвичайний ріст гітлеризму має подвійні причини: зовнішні і внутрішні. Зовнішні — це надто великі тягарі, наложені на Німеччину Антантою. Внутрішні — це хиби всіх повоєнних урядів, а перш за все централістична, демократична конституція. Питання життя і смерті для Німеччини — це створення такого ладу, який: 1) обмежить абсолютизм парламенту та скріпить авторитет правительства. 2) відбудує чинник традиції і сталости — Вищу Палату *Reichstagu* (Сенат!). 3) дасть змогу виявити поодиноким краям і племенам свої власні сили. 4) забезпечить християнсько-консервативну провідну верству.

Передвоєнній Німеччині можна було позавидувати устроєвої різномородности: це був ряд монархічних племінних держав, об'єднаних у союзі, на чолі, якого стояв цісар. Монархічні інституції були обмежені законом. Демократія і централізм республіки це все знищили. Демократія паде щораз більше: росте напів-диктатура Берліну. Нині росте зрозуміння для давнього федералізму,

¹⁾ „Schönere Zukunft“, ч. 22 з 1932.

²⁾ Там же.

³⁾ „Stowo“, ч. 61.

для своєрідного життя поодиноких племен і країв, завершеного монархічним ладом.

Ось інтересні слова кардинала Фавльгабера про необхідність зміни ваймарської конституції:

„Я ніколи цього не скривав, що вважаю федералістичну зміну ваймарської конституції державною необхідністю, щоби закінчити домашні війни, що без кінця тривають і щоби добути з власного життя поодиноких німецьких племен, повновартісні сили для служби цілості. Я ніколи не скривав, що вірності баварського народу своїй королівській династії домагається право національного самоозначення!“⁽¹⁾.

Недавно помер саський король Фридрих Август — гарячий християнин і ворог безбожництва до останнього віддиху. Саський нарід взяв спонтанну участь в його похороні. Це було щось так захоплююче, щось, чого ніхто не сподівався! Це не тільки туга за минулим, це також туга за будучим! В Баварії монархічна ідея не в занепаді, а навпаки вона росте! Недавно відбулася в Мінхені величезна монархістична маніфестація з участю представника Віттельсбахів кн. Людвика Фердинанда. Маніфестанти остро критикували ваймарську конституцію і заявили, що диктатуру і федералізм годі сполучити в Баварії. Баварія не признає такого союзного уряду, яким кермувала би Москва. Національні соціялісти, коли хочуть побороти більшовизм, мусять доказати, що вони християни і монархісти. На випадок надто довгої шарпанини між нац. соціялістами і комуністами Баварія не бажає годитися з ваймарською конституцією і зложить своє майбутнє в руки короля!

У Фінляндії хлібороби знову заметушилися. Фінляндія стала на порозі домашньої війни. Закінчилося щасливо: уступили зненавиджені хліборобським населенням міністри. Рух лаппівців — це рух фінських хліборобів. Рух протикомуністичний і проти-соціялістичний. Першою його великою маніфестацією був похід 12000 хліборобів на столицю Гельсінгфорс. Було це 7 липня 1930 р. На домагання лаппівців — парламент ухвалив протикомуністичний закон, замкнено комуністичні друкарні і доми, очищено край з комуністичних агітаторів. Рух фінських хліборобів — це один з епізодів боротьби закону землі зі законом капіталу, з „талмудом“ породженого капіталізмом Маркса!

В Естонії піднімається монархічний прапор: тамошні монархісти видають власну газету: „Kuningriiklane“.

А в нас також дещо „інтересного“!

Наші радикали, що вважають себе хліборобською, селянською партією склали нову партійну програму, в якій є такі „блага для народу“: конфіскація(!) земельної власности, що користується наємною силою (радикали, які мають парубка!) і колективізація хліборобської продукції!!! Також „інтересне“ і те, що радикали головню заняті придуманням способів боротьби з „во-

1) „Schönere Zukunft“, ч. 24. 1932.

ючим клерикалізмом“! Іншими словами з тими самими священиками, яких агітації радикальна партія завдячує свої соймові і сенатські мандати. Гарна „спілка“?! Варто її повторити? Ні?!
Х.

(Продовження буде)

Олівер Лодж¹⁾

Зв'язок між життям і матерією.

(З англійської мови переклав Др. Волод. Левицький).

Що замітила людина, коли вперше звернула увагу на фізичний світ? Вона вперше побачила матерію у цій або плинній формі; а завважила її спочатку на основі її опору, значиться, на основі вражіння сили чи м'язів, коли вдарила об предмет та навчилася їх стерегтися. Опісля вона таксамо відчула опір воздуха і дійшла тим способом, дещо пізніше, до поняття матерії у газовому стані, а це вже містить у собі якийсь елемент відкриття, що його неспосібні ще зробити ані малі діти, ані звірята. Опісля минула довга перерва, аж поки декого зі „старинних не вразив простір між кусниками матерії, а тим способом не виявилася вага чогось, що вони назвали „порожнеча“. Вони думали, що всесвіт складається з кусників матерії в її ріжних видах, відділених від себе порожним простором, що їм і загалові людства ще й тепер видається лиш перервами або отворами в тяглій матерії. Ще й нам видається матерія чимсь важним тому, що для неї маємо спеціальні змисли. Ми висказуємо це так, що існують деякі свійства, що їх можемо легко розслідити, і лиш ті з нас, що є найбільше філософічно настроєні, ідуть поза матерію, та досліджують, чи порожний простір, або порожнеча не має якихось свійств. Одначе свійства порожнечі не відкликуються безпосередно до органів наших змислів, і мусять бути вповні предметом висновку. Вже в розмірно давних часах провірено, що деякі речі приходять до нас із зовні; на примір світло переходить через порожний простір, або на кож-

¹⁾ Oliver Lodge, один з найвизначніших сучасних англійських фізиків, є zarazом представником англ. вчених, що прояви зовнішнього світу стараються пояснити при допомозі духового (психічного) елементу. Інтересне і це, що найсильніші наукові уми з-поміж англ. фізиків, природників та астрономів, як Lodge Eddington, Jeans популяризують свої погляди серед кругів англійського громадянства, будьто в книжках, будь у викладах, які проголошують в філософічних та теологічних товариствах. Нинішню розвідку помістив Лодж під заголовком „The interaction of life and matter“ в ч. 3. кварталника „The Hibbert Journal“ (London 1931.), посвяченого питанням релігії, теології і філософії. — Позволю собі пригадати, що аналогічний погляд, що принцип життя лежить поза матерією, подав я ще 1928 р., в брошурці: „Гадки про життя“ (Львів 1928). Про матеріяльні хвилі, що ними послуговується Лодж в своїх міркуваннях, пор. мою брошуру „Революційні течії в сучасній фізиці“ (Львів 1930). — Перекладчик.